

Biblioteki pedagogiczne partnerem szkoły, czyli nowy model doskonalenia nauczycieli

Od dłuższego czasu trwa dyskusja nad miejscem bibliotek pedagogicznych w systemie oświaty i ich roli we wspieraniu pracy szkół. Realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji projekt *System doskonalenia nauczycieli oparty na ogólnodostępnym kompleksowym wspomaganiu szkół* oraz zapisy z rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej, w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych¹, lokują biblioteki pedagogiczne wśród trzech głównych podmiotów systemu wspomagania placówek oświatowych.

Wprowadzane zmiany wynikają z następujących założeń:

- instytucje wsparcia powinny funkcjonować możliwie blisko szkół i przedszkoli,
- pomoc powinna być w pierwszej kolejności skierowana do szkół i przedszkoli jako organizacji (rady pedagogicznej jako całości i placówki jako instytucji), a nie wyłącznie do pojedynczych nauczycieli,
- wspomaganie ma wynikać z analizy indywidualnej sytuacji szkół i przedszkoli, służyć uwzględniając ich podmiotowość i autonomię,
- wspomaganie powinno być przeprowadzone w sposób procesowy to znaczy rozpoczynać się od diagnozy potrzeb rozwojowych danej placówki, poprzez planowanie odpowiednich form wsparcia, ich organizację i realizację, do oceny efektów przeprowadzonych działań,
- dobrze, kiedy celem wspomagania będą wnioski dotyczące oczekiwanej zmiany, jakie opracowano w wyniku ewaluacji wewnętrznej, czy też analizy efektów ewaluacji zewnętrznej, bądź wyników egzaminów zewnętrznych;

1 Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych (Dz. U. poz. 369)

- ważne jest, aby szkoły realizując działania rozwojowe mogły wykorzystywać potencjał różnych instytucji - w tym bibliotek pedagogicznych.

Z doświadczeń bibliotek pedagogicznych

Biblioteki pedagogiczne przez wiele lat wypracowały praktyki wspierania szkół, w tym przede wszystkim nauczycieli – bibliotekarzy szkolnych. Przyglądając się dotychczasowym doświadczeniom widać, że obok realizacji tradycyjnych zadań, biblioteki organizują różnorodne zajęcia, których celem jest przede wszystkim przygotowywanie dzieci i młodzieży do samodzielnego korzystania z zasobów biblioteki oraz kształcenie umiejętności wyszukiwania informacji, budowanie nawyku czytania i rozwijanie twórczego myślenia. Z badań przeprowadzonych w 2009 roku przez Serwis Elektroniczna Biblioteka Pedagogiczna wynika, że biblioteki najczęściej prowadzą lekcje biblioteczne, organizują wystawy, konkursy oraz szkolenia i warsztaty dla uczniów, a niekiedy także dla nauczycieli. Przykładem jest Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krakowie, która od lat aktywnie działa na rzecz promocji czytelnictwa. Celem prowadzonych akcji jest motywowanie uczniów do samodzielnej lektury. Zdaniem pracowników: „lekcja w bibliotece powinna przede wszystkim zaostrzyć apetyt na samodzielną lekturę, czyli pokazać atrakcyjną treść powieści, oryginalność przedstawionego świata, czy ukryte aluzje do znanej nam rzeczywistości – takie elementy, które skłonią ucznia do przekonania, że on musi to przeczytać, bo inaczej coś ważnego go ominie”. W czasie zajęć pracownicy tej biblioteki stosują różne formy pracy, które angażują, a jednocześnie porządkują wiedzę oraz refleksje, pomagają prowadzić dyskusje, analizować biografie autora. Zajęcia otwarte prowadzone w bibliotece są skierowane do uczniów, ale także roz-

wijają warsztat pracy towarzyszących im nauczycieli, którzy później poznane metody mogą wykorzystywać w pracy w szkole.

W sposób szczegółowy działania bibliotek pedagogicznych skierowane do nauczycieli, w artykule poświęconym nowym zadaniom bibliotek pedagogicznych, prezentuje Elżbieta Mieczkowska², dyrektorka Warmińsko-Mazurskiej Biblioteki Pedagogicznej. Autorka podkreśla, że „...biblioteki pedagogiczne od lat bezpośrednio i pośrednio wspierają nauczycieli szkół i placówek: organizują, czy współorganizują seminaria, konferencje, prezentują zasoby informacyjne na radach pedagogicznych i podczas szkoleń dla nauczycieli. Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu bibliografuje zasoby edukacyjne Internetu. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Lublinie i Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Poznaniu przygotowują pakiety edukacyjne dla nauczycieli poszczególnych przedmiotów”³.

Nowe zadania bibliotek pedagogicznych

Zgodnie ze wspomnianym rozporządzeniem w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych, ich zadania zostały poszerzone o nowe formy pracy, polegające na organizacji sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli oraz procesowym wspomaganie pracy szkół, które cytując zapisy prawa, oznacza:

- a) pomoc w diagnozowaniu potrzeb szkoły lub placówki,
- b) ustalenie sposobów działania prowadzących do zaspokojenia potrzeb szkoły lub placówki,
- c) zaplanowanie form wspomaganie i ich realizację,
- d) wspólną ocenę efektów realizacji zaplanowanych form wspomaganie i opracowanie wniosków z ich realizacją.

Biblioteki pedagogiczne mogą już teraz postępować zgodnie z tym modelem, a od stycznia 2016 roku ten sposób pracy staje się ich obligatoryjną formą pracy.

Jednym z zadań bibliotek pedagogicznych jest więc efektywne wspomaganie rozwoju szkół i placówek w realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, w tym w wykorzystywaniu technologii informacyjno-komunikacyjnej. Ważnym partnerem dla tych

2 www.ore.edu.pl/index.php?option=com_phocadownload&view=category&download=2291:nowe-zadania-bibliotek-pedagogicznych-czy-adaptacja-realizowanych-dziaa-educacyjnych-przyklady-dobrych-praktyk-pdf&id=188: materiały z konferencji-rozwj-kompetencji-pracownikw-bibliotek-pedagogicznych-w-zakresie-wspomaganie-pracy-szkoy&Itemid=1017

3 Op.cit. s.3

działań są biblioteki szkolne. Zwłaszcza, co podkreśla prezes Towarzystwa Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich, Danuta Brzezińska w artykule pt. *Modelowe wsparcie szkoły przez nauczyciela bibliotekarza i zasoby biblioteki szkolnej*⁴, biblioteki szkolne przekształcają się w miejsca twórczego rozwoju osobistego. Do historii przechodzą ciasne pomieszczenia, szare okładki książek i brak aktualnych lektur. Coraz więcej bibliotek szkolnych oferuje bogate zbiory zapisane na różnych nośnikach, multimedialny sprzęt pozwalający na doskonalenie umiejętności kluczowych, pomoc kompetentnego przewodnika. Dla uczniów, nauczycieli i rodziców biblioteki stają się oknem na świat wiedzy i informacji.

W kontekście nowych zadań warto zwrócić szczególną uwagę na zasoby bibliotek pedagogicznych, które mogą służyć wspomaganie szkół i współpracy z nauczycielami, w tym przede wszystkim z bibliotekarzami szkolnymi w obszarach związanych z:

- wykorzystywaniem TIK w pracy szkoły,
- korzystaniem z wolnych zasobów edukacyjnych,
- udostępnianiem programów nauczania i podręczników,
- upowszechnianiem czytelnictwa.

W efekcie nauczyciele bibliotekarze stają się poważną grupą specjalistów, którzy posiadają szczególną wiedzę i umiejętności, służącą rozwojowi szkół. Przykładem jest Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna, która aktywnie działa w obszarze nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych. Obok rozbudowanej oferty kursów e-learningowych skierowanych do nauczycieli, pracownicy tej instytucji wspierają szkoły w wykorzystaniu programów i aplikacji internetowych podczas zajęć z uczniami. Jednym z takich programów jest program do tworzenia awatarów, który ułatwia proces uczenia i sprawia, że staje on się atrakcyjny dla dzieci i młodzieży. Inny przykład pokazuje nam Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna, która uczy nauczycieli jak wykorzystać programy komputerowe do tworzenia mapy myśli w rozwijaniu kreatywnego myślenia.

Pilotaż nowego systemu doskonalenia nauczycieli

Od 2012 roku w 160 powiatach prowadzony jest pilotaż nowego systemu doskonalenia nauczycieli. Wspomaganie objętych jest ponad 6000 szkół i przedszkoli. W działaniach uczestniczą placówki doskonalenia na-

4 www.ore.edu.pl/index.php?option=com_phocadownload&view=category&download=2698:modelowe-wsparcie-szkoy-przez-nauczyciela-bibliotekarza-i-zasoby-bibliotek-szkolnej&id=239:spotkania-pt.-wspomaganie-pracy-szk-we-wspracy-z-bibliotekami-szkolnymi.-falenty-8-wrzenia-2014-r.&Itemid=1017

uczycieli, poradnie psychologiczno-pedagogiczne oraz biblioteki pedagogiczne, które tym samym przygotowują się do zadań zgodnie z założeniami opracowanymi przez Ośrodek Rozwoju Edukacji.

Wnioski z ewaluacji pilotażu⁵ pokazują, że aktywność bibliotek pedagogicznych wpisuje się w proces wspomaganie pracy szkół. Dotyczy to głównie udostępniania zbiorów oraz bibliografii ułatwiających nauczycielom odszukiwanie interesujących materiałów dydaktycznych, w obszarach pracy szkoły uznanych za priorytetowe i objętych wspomaganie. Ponadto część bibliotek prowadzi szkolenia lub inne formy doskonalenia zawodowego nauczycieli w wybranych tematach np. selekcja źródeł informacji, korzystanie z zasobów bibliotek, otwarte zasoby edukacyjne. Biblioteki udostępniają również swoją infrastrukturę, m.in. zasoby lokalowe lub narzędzia do kształcenia na odległość. Ponadto prawie połowa badanych bibliotek pedagogicznych wskazała na korzyści ze współpracy z innymi instytucjami wspomaganie - placówkami doskonalenia nauczycieli oraz poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, które gwarantują kompleksowość wsparcia szkoły.

Wyzwania stojące przed bibliotekami pedagogicznymi

Nowe zadania to nowe wyzwania. Przedstawione argumenty wskazują, że biblioteki pedagogiczne muszą stawać się istotnym zapleczem zmian implikowanych poprzez nowy system wspomaganie rozwoju szkół. Wnioski z pilotażu pokazują, że ich zadania należy dostosować do posiadanych zasobów – kompetencji pracowników, infrastruktury, w tym przede wszystkim informatycznej, a także możliwości organizacyjnych.

Z drugiej strony, aby wspomaganie stało się procesem, który efektywnie wpływa na jakość pracy szkoły i pozwala wprowadzać nowe rozwiązania w pracy z uczniami, niezbędne są zmiany wewnątrz instytucji, które

5 http://www.ore.edu.pl/index.php?option=com_phocadownload&view=category&download=2773:raport-kocowy-ewaluacja-modernizowanego-systemu-doskonalenia-nauczycieli-projekt-system-doskonalenia-nauczycieli-oparty-na-oglnodostpnym-kompleksowym-wspomaganiu-szk-poddziaanie-3.3.1-po-kapita-ludzki&id=121:raporty&Itemid=1017

mają je w tym wspierać, również w bibliotekach pedagogicznych. **Wyniki badań ewaluacyjnych, które oceniły rodzaj zaangażowania bibliotek pedagogicznych w realizację nowych zadań, wskazują na konieczność podnoszenia kompetencji ich pracowników, szczególnie w obszarze umiejętności pracy z dorosłymi, pracy zespołowej, organizacji procesu wspomaganie, w tym zarządzania zasobami, informacją i czasem, a także rozwój wiedzy na temat rynku usług edukacyjnych.**

Przygotowując się do nowej roli biblioteki pedagogiczne muszą zadbać również o digitalizację i udostępnianie posiadanych zasobów, wypracować metody pracy oparte na nowych technologiach informacyjno-komunikacyjnych, a także dostosować organizację do nowych zadań, ze szczególnym uwzględnieniem współpracy z różnymi osobami i instytucjami działającymi na rzecz szkoły w lokalnym środowisku. Ważnym elementem procesu wspomaganie szkół i przedszkoli powinien stać się swoisty brokering edukacyjny rozumiany jako pomoc w rozpoznawaniu potrzeb rozwojowych poszczególnych placówek i osób tworzących je jako organizację, a następnie gromadzenie, opracowywanie i udostępnienie niezbędnej wiedzy, jaka całej placówce oraz poszczególnym osobom może być przydatna dla osiągnięcia konkretnych, dobrze zaplanowanych rezultatów.

Wiele z bibliotek pedagogicznych już przygotowuje się do tej roli, intensywnie szkoląc pracowników swoich instytucji, doskonaląc swój warsztat pracy w zakresie nowych technologii, czy zmieniając strukturę organizacyjną instytucji. Są również biblioteki, które już realizują nowe zadania w praktyce. Wspomaganie pracy szkół to jednak podróż, którą biblioteka pedagogiczna musi przebyć razem ze szkołą. Dlatego też kryterium sukcesu prowadzonych działań, to nie tylko przygotowanie i zaangażowanie pracowników bibliotek, ale przede wszystkim dyrektora i nauczycieli, którzy w tych zmianach dostrzegą szansę na rozwój pracy szkoły, właśnie we współpracy z biblioteką pedagogiczną.

**Jarosław Kordziński
i Marianna Hajdukiewicz**

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

OŚRODEK
ROZWOJU
EDUKACJI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Działania współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego